

Gedeputeerde Staten van Flevoland
Postbus 55
8200 AB Lelystad

infopunt@flevoland.nl

Datum 3 juli 2026

Onderwerp Zienswijze Ontwerp-Omgevingsvisie provincie Flevoland 2050

Geachte Gedeputeerde Staten van Flevoland,

Vereniging Natuur en Milieufederatie Flevoland maakt graag van de gelegenheid gebruik om een zienswijze in te dienen over de Ontwerp-Omgevingsvisie 'Flevoland, Blik op de Toekomst' (2050) en de daarbij horende Omgevingseffectrapportage (OER).

Wij zien dat enkele punten uit onze eerdere reacties zijn verwerkt of overgenomen. Dit geldt ook voor onderdelen van het eerder aan u toegezonden Groen Manifest van de zes Flevolandse natuurorganisaties. Complimenten aan uw Team Omgevingsvisie.

Wij constateren een verbetering ten opzichte van het Koersdocument voor het onderstaande.

- ✓ Het opnemen van een paragraaf over het voorkomen van (meer) lichtvervuiling.
- ✓ Bredere interpretaties van 'Energie' en 'Bouw' als rode draden binnen de drie strategieën.
- ✓ Meer aandacht voor participatie op energie en benoeming van lokaal eigendom.
- ✓ Het streven om tot reductie van bestrijdingsmiddelen te komen.
- ✓ Woorden als 'waterbewust' en 'schoon' in relatie tot bouwen, energie, inrichting van de ruimte en kwaliteit van de leefomgeving.
- ✓ Belang van klimaatadaptiviteit over de volle breedte van de provinciale opgaven.
- ✓ Toepassing van de 3-30-300-3.000 regel.

Met belangstelling hebben wij kennisgenomen van de OER waarin de effecten van de Ontwerp-Omgevingsvisie in kaart zijn gebracht voor natuur, milieu, duurzaamheid, omgeving en gezondheid. Natuur Milieu Flevoland vindt dat op basis daarvan meer aandacht nodig is op het onderstaande.

- **Energiepositiviteit:** leg meer focus op een natuurinclusieve en maatschappij-inclusieve energietransitie, ondersteun bewonersinitiatieven en energiegemeenschappen daarbij en realiseer decentralisatie van het energiesysteem met schone, duurzame energie-opwek.
- **Circulariteit:** ga minimaal voor 'Goud' bij uitvoering van het Convenant Toekomstbestendig Bouwen, zet in op circulair en schoon bij het versterken van de economie en relateer aan reeds gemaakte afspraken over het duurzaam toepassen van grondstoffen (zoals het Grondstoffenakkoord en de Nationale Aanpak Biobased Bouwen).

- **Natuurinclusiviteit:** geef prioriteit aan vermindering van milieuschendingen (zoals het ondertekende Schone Lucht Akkoord, PFAS en (ultra)fijnstof), benut de kansen voor Flevoland als duurzame landbouwprovincie en maak een kader voor 'water & bodem sturend'.
- **Klimaatadaptiviteit:** specificeer hoe vermindering van uitstoot van broeikasgassen wordt beoogd (in lijn met het Klimaatakkoord), zet in op ontkoppeling van de mobiliteitsvoetafdruk van Flevoland bij een groeiende toename in bewoners en streef naar 'net-zero mobiliteit'.

Natuur Milieu Flevoland doet in deze zienswijze suggesties voor aanscherpingen en aanvullingen – gerelateerd aan de provinciale belangen, zoals geformuleerd binnen de drie strategieën (H4) en thematische uitwerking (H5) in de Ontwerp-Omgevingsvisie. Tot slot hebben we wensen voor de doorvertaling van de uiteindelijke visie naar Omgevingsprogramma's.

Par. 4.2 Sterke leefregio's

- ❖ *Provinciaal belang 3: Gezonde klimaatbestendige leefomgeving en toegankelijk en beleefbaar buitengebied.*

Tot een gezonde klimaatbestendige leefomgeving (stad en buitengebied) behoren een schone bodem, schone lucht en schoon water. Geef hier inhoud aan in de Omgevingsvisie. **Inzet op minder milieuschendingen** is nodig. Benoem daarbij niet alleen PFAS en bestrijdingsmiddelen als schadelijke, verontreinigende stoffen, maar ook fijnstof en ultrafijnstof. Zeker in het licht van de beoogde ontwikkelingen op Lelystad Airport kan dit niet achterblijven. Provinciaal belang 3 zien wij graag aangevuld op:

- **Fijnstof** – geef invulling aan het **Schone Lucht Akkoord**: gezondheidswinst van minimaal 50% in 2030 in de provincie, ten opzichte van 2016.
- **(Ultra)fijnstof** – hanteer de **normen van de Wereldgezondheidsorganisatie**.
- Betrokkenheid van inwoners als '**burgerwetenschappers**' (zoals bij Luchtmeetnet Flevoland).

Par. 4.3 Innovatieve economische ecosystemen

- ❖ *Provinciaal belang 4: Innovatieve economische ecosystemen rond onderscheidende economische sectoren.*

Bij 'Agritech' als onderscheidende economische sector missen wij accenten gericht op **stimulering van kringlooplandbouw, natuurinclusieve landbouw en biologische landbouw**. Dit draagt bij aan een gezondere bodem, betere waterkwaliteit en een meer gesloten grondstoffenkringloop met een lager gebruik van bestrijdingsmiddelen. Essentieel achten wij het om de sector 'Agritech' langs deze lijn te laden onder provinciaal belang 4.

- ❖ *Provinciaal belang 7: Energie-intensieve bedrijvigheid op locaties waar verduurzaming, opwek en opslag hand-in-hand gaan met robuuste energie-infrastructuur.*

De keuze voor het aantrekken van meer energie-intensieve bedrijvigheid naar Flevoland staat op gespannen voet met de huidige energie-infrastructuur. Deze kent knelpunten, waarbij Zuidelijk Flevoland nu al last heeft van een stop voor aanvragen voor nieuwe energieaansluitingen. Tegelijk heeft Flevoland een grote woningbouwopgave in te vullen voor de komende jaren met daarbij horende voorzieningen die ook een extra elektriciteitsvraag met zich meebrengen (denk aan laadmogelijkheden voor elektrisch vervoer, scholen, sociale voorzieningen en zorgvoorzieningen). Bovendien strijkt Defensie op twee locaties in Flevoland neer (kazerne Zeewolde en Luchthaven Lelystad), wat ook een aanvullende elektriciteitsvraag creëert.

Ons voorstel is om provinciaal belang 7 aan te passen. Neem op dat nieuwe bedrijven in Flevoland dienen te **voorzien in een eigen energie-opwek**, door enerzijds vol in te zetten op **energiebesparing** en anderzijds op eigen terrein te kiezen voor **productie van schone, duurzame energie (zoals zon, wind en geothermie)**. Alleen onder die voorwaarden geeft nieuwe, energie-intensieve bedrijvigheid geen extra druk op de beschikbare energie en is er geen sprake van verslechtering van netcongestie.

- ❖ *Provinciaal belang 8: Zorgvuldige fysieke inpassing en sociaaleconomische inbedding van defensieactiviteiten.*

In de ogen van Natuur Milieu Flevoland is het belangrijk om te concretiseren wat wordt verstaan onder een 'zorgvuldige fysieke inpassing en sociaaleconomische inbedding'. Voeg op z'n minst de volgende twee aspecten toe onder provinciaal belang 8:

- Laat een **natuurinclusieve inpassing de norm** zijn.
- Zet in op het toonbeeld van duurzaamheid – ga voor **'Goud' bij het Convenant Toekomstbestendig Bouwen**, dat provincie Flevoland heeft ondertekend.

Par. 4.3 Robuust polderaamwerk

- ❖ *Provinciaal belang 11: Goede kwaliteit van water en bodem.*

Twee zaken vallen ons op die een veel prominentere plek verdienen onder provinciaal belang 11:

- Veranker **'bodem en water als basis' meer solide**. Water en bodem zijn bepalend – niet medebepalend, zoals de Ontwerp-Omgevingsvisie momenteel stelt. Neem de volgende aanbeveling in de OER over: "Zet 'water & bodem sturend' met een duidelijk vervolgkader in de uitvoering." (p.15).
- Naast een eigen vervolgkader dient er een **stevigere positie voor water en bodem in het afwegingskader voor landbouw** te zijn. Pas dan doe je echt recht aan de visie van het Rijk om een gezonde bodem en goede waterkwaliteit sturend te laten zijn bij ruimtelijke keuzes.

Par. 5.2 Wonen en samenleving

- ❖ *Provinciaal belang 16: Toekomstbestendige woningen en woonomgevingen in Flevoland.*

Voor het realiseren van toekomstbestendige woningen en woonomgevingen stelt de Ontwerp-Omgevingsvisie het volgende: "In 2050 willen we dat Flevoland een voorbeeldregio is voor duurzaam wonen met innovatieve oplossingen die bijdragen aan een gezonde leefomgeving. Dit betekent dat we willen dat er in de toekomst anders gebouwd wordt, meer met biobased en circulaire materialen en energie- & waterbewust." (p.87). Om hier handen en voeten aan te geven, heeft de provincie enkele afspraken lopen en verdragen ondertekend. Benoem deze onder provinciaal belang 16.

- Keuze voor **'Goud' bij het Convenant Toekomstbestendig Bouwen**.
- De doelstelling in het **Economisch programma 2023-2028** om in 2030 een **circulaire en energieneutrale provincie** te zijn, waarbij **20% van de materialen en grondstoffen circulair** moeten worden ingekocht en gebruikt. Geef als provincie het goede voorbeeld van inkoop tot het verduurzamen van vastgoed, mobiliteit en infrastructuur.
- Het **Grondstoffenakkoord** dat zich committeert aan de provinciale ambitie om in 2050 **volledig circulair** te zijn.
- De **Nationale Aanpak Biobased Bouwen (NABB)**, waarin provincie Flevoland partner is en heeft uitgesproken om '30-30-30' te realiseren: voor woningbouw is **ten minste 30% van de woningen in 2030 voor 30% biobased**.

Par. 5.4 Mobiliteit

- ❖ *Provinciaal belang 19: Doorstroming op de provinciale wegen en verkeersveiligheid in Flevoland.*

Natuur Milieu Flevoland ziet provinciaal belang 19 graag als volgt aangevuld “**met vervoersvormen die bijdragen aan net-zero mobiliteit op provinciaal niveau**”. Immers:

- De Ontwerp-Omgevingsvisie wil “toewerken naar een vermindering van de uitstoot van broeikasgassen met 55% in 2030 en klimaatneutraliteit in 2050” (p.112). Dat is een ambitie die wij omarmen. Klimaatneutraal betekent óók **vermindering van CO₂-uitstoot per inwoner door mobiliteit**, zoals is vastgelegd in het Klimaatakkoord. Zet in op **ontkoppeling van de mobiliteitsvoetafdruk van Flevoland bij een toenemende groei van bewoners**.
- Ook de OER concludeert dat het thema mobiliteit in de Ontwerp-Omgevingsvisie het meest negatief scoort op de effecten voor milieu. Uit onderzoek van Goudappel (2022), in opdracht van Natuur Milieu Flevoland, blijkt dat de milieueffecten alleen verminderd kunnen worden als provincie Flevoland **inzet op ‘net-zero’ mobiliteit**. Alleen zo is een bijdrage mogelijk aan **een schonere leefomgeving met minder CO₂-uitstoot**.

- ❖ *Provinciaal belang 20: De verschillende netwerken met multimodale knooppunten sluiten goed op elkaar aan en de reistijden tussen onze sterke leefregio’s en kernen blijven acceptabel.*

Veranker onder provinciaal belang 20 dat provincie Flevoland de regie neemt door:

- Het maken van **harde, bestuurlijke afspraken met omliggende regio’s en het Rijk over het stimuleren van meer aantrekkelijke werkgelegenheid in Flevoland**. Stellingname in de trant van: geen extra woningen als er geen extra banen in Flevoland worden gecreëerd. Alleen zo kan Flevoland **doorontwikkelen van een “forensprovincie” naar “een woonprovincie”**.
- Het maken van **bestuurlijke afspraken met grote werkgevers in de omringende regio’s over het aanbieden van betaalbare en schone vormen van mobiliteit** aan Flevolandse werknemers die verplicht dienen te reizen voor hun baan (zoals werknemers in ziekenhuizen buiten de provincie).
- De **IJmeerlijn alleen als OV-verbinding** te bezien. Het koppelen van een autoweg aan deze nieuwe vervoersverbinding is onzinnig. De autoweg zou moeten aanlanden op een plek in Amsterdam waar een 30 kilometerzone geldt. Dat leidt tot extra verkeerscongestie en afname van de ruimtelijke kwaliteit in dat stadsdeel van Amsterdam. Het levert voor auto’s daardoor ook geen tijdswinst op.
- De verantwoordelijkheid te nemen dat mobiliteit niet tot ‘vervoersarmoede’ mag leiden in provincie Flevoland. Ten eerste: kwetsbare Flevolandse hebben **recht op schone, duurzame vormen van mobiliteit – waar dan ook in de provincie**. Ten tweede: onder de inwoners in Flevoland dienen niet de kwetsbaarste schouders de hoogste mobiliteitslasten te krijgen. Denk bijvoorbeeld aan een Flevolander die in een ziekenhuis in Amsterdam werkt en verplicht dagelijks moet forenzen tussen Almere en Amsterdam.

Bij deze paragraaf verwijzen wij ook naar de zienswijze van onze collega-organisatie Natuur Milieu Gelderland, die wij onderschrijven.

- ❖ *Missend provinciaal belang: Oog voor natuur- en milieueffecten als gevolg van extra verkeersbewegingen in de lucht en op de grond in aanpalende provincies, zoals in Gelderland.*
Extra vervoersbewegingen in de lucht en op de grond (door de Defensiekazerne in Zeewolde, de komst van F35's en mogelijk ook groothandelsverkeer naar Lelystad Airport) geeft een nadelig effect op de leefomgeving. Het geeft tevens een beperking van de mogelijkheden voor toekomstige woningbouw. De OER benoemt dit als negatieve effecten voor de ruimtelijke kwaliteit in Flevoland. Dit geldt echter niet alleen voor Flevoland, maar ook voor aanpalende provincies.

De Ontwerp-Omgevingsvisie dient aangevuld te worden met de **zorgplicht voor aanpalende provincies als gevolg van nieuwe ontwikkelingen in Flevoland met een grote natuur- en milieu-impact**. Denk daarbij aan extra mobiliteit op wegen grenzend aan de provincie bij Zeewolde, extra drone-activiteiten bij de Randmeren (die in twee provincies liggen) en dalende en stijgende vliegtuigen (zoals F35's en mogelijk groothandelsverkeer).

Par. 5.5 Energie

- ❖ *Provinciaal belang 21: Een robuust en toekomstbestendig energiesysteem met een duurzame energiemix.*

Natuur Milieu Flevoland mist de volgende accenten onder provinciaal belang 21:

- Bied **een breed palet aan schone, duurzame energie-oplossingen** waarbij ruimtelijke kwaliteit, maatschappelijk draagvlak, lokaal eigendom en innovatie in samenhang worden afgewogen.
- Beperk de **ontwikkelruimte voor zon en wind** niet. Zeer kleine windmolens leveren energetisch nauwelijks een bijdrage. Beperk ook **grootschalige zonneparken** niet. Hiervoor liggen kansen langs snelwegen en spoorlijnen, bij bedrijventerreinen, achter dijklichamen (in combinatie met bijvoorbeeld achteroevers) en op dijklichamen. Deze **ontwikkelruimte is nodig om als Flevoland de bijdrage te kunnen leveren aan de landelijke en provinciale klimaat- en energiedoelen**.
- Neem in acht dat een duurzame energiemix ook inhoudt: **een schone energiemix**. SMR's behoren niet tot deze mix, omdat het geen schone vorm van energie is. Er is immers geen robuuste en toekomstbestendige oplossing voor het nucleaire afval.

- ❖ *Provinciaal belang 22: Goede ruimtelijke inpassing van decentrale energie-infrastructuur en -activiteiten.*

Zoals geformuleerd voor het onttrekken van landbouwgrond dient er ook een afwegingskader te zijn voor natuurinclusief en/of klimaatadaptief. Maak een **provinciaal afwegingskader voor ruimtelijke inpassing van energie-infrastructuur (waaronder batterijen)**. Natuur Milieu Flevoland adviseert om de volgende randvoorwaarden te benoemen onder provinciaal belang 22:

- Hanteer **natuurinclusief als norm bij netverzwaring en bij nieuwe energie-initiatieven** in het landschap.
- Stimuleer **natuurinclusieve inpassing bij grootschalige batterijopslag, (nieuwe) trafohuisjes en andere vormen van nieuwe energie-opwek**.
- Kies bij grootschalige PV-parken voor het **'Ecocertified' label**.

- ❖ *Provinciaal belang 23: Flevoland heeft voordeel van de eigen energieprojecten en opgewekte energie.*

Onder provinciaal belang 23 zien wij graag de volgende zin toegevoegd: "In lijn met het landelijk beleid streeft Flevoland naar **ten minste 50% eigendom van energievoorzieningen voor opwek, conversie en opslag voor energiegemeenschappen.**" En: "Om draagvlak te vergroten, is financiële participatie in alle gevallen gewenst voor inwoners."

Bij deze paragraaf verwijzen wij ook naar de zienswijze van Energie van Flevoland, die wij onderschrijven.

- ❖ *Missend provinciaal belang: Energiegemeenschappen doen volwaardig mee in de energietransitie.*

Actieve betrokkenheid van bewoners bij energie is essentieel. Wij zien een toekomst waarin **duurzame energie een gemeengoed** is. Energie dient altijd en lokaal beschikbaar te zijn tegen een aantrekkelijke prijs. Provincie Flevoland zorgt samen met energiegemeenschappen voor het beschikbaar maken van voldoende kennis, kunde en kapitaal om dit te realiseren. Dit sluit naadloos aan bij provinciaal belang 1.

Graag benadrukken wij dat:

- De **maatschappelijk organisatie van het energiesysteem** onderbelicht is in de Ontwerp-Omgevingsvisie.
- De energietransitie ook een maatschappelijke ontwikkeling is, waarin inwoners **via energiegemeenschappen actief deelnemen aan productie, opslag en beheer van duurzame energie.**
- Flevoland momenteel voorziet in circa 40% van de eigen energievraag voor elektriciteit, warmte en mobiliteit. Daarmee voldoet Flevoland aan de NP RES opgave tot 2030. De **resterende opgave voor schone, duurzame energie tot 2050** bedraagt echter nog ongeveer 60%.

Par. 5.6 Water en bodem

- ❖ *Provinciaal belang 24: Waterkwaliteit, waterveiligheid, waterbeschikbaarheid en bodemkwaliteit waarborgen in en voor Flevoland.*

Het watersysteem zal pas toekomstbestendig en klimaatadaptief zijn (provinciaal belang 13) wanneer het **water vrij van verontreinigingen** is. Een betere chemische waterkwaliteit gaat hand in hand met de ecologische kwaliteit (water- en bodemleven). Zoals aangestipt bij provinciaal belang 10 en 11 ten aanzien van landbouw geldt ook hier: **een gezonde leefomgeving is randvoorwaardelijk voor toekomstbestendigheid en klimaatadaptiviteit.** Concretiseer onder provinciaal belang 24 de **opgaven op het gebied van waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid** die de provincie heeft.

- Waterkwaliteit: onderzoeken in het kader van de **Kaderrichtlijn Water** wijzen uit dat het slecht is gesteld met de grotere wateren. Dit is met name het geval voor de Randmeerzones en in het bijzonder het Gooimeer, wat de optie op drinkwaterwinning in de toekomst in het geding brengt. **Minder uitspoeling van bestrijdingsmiddelen in de landbouw is nodig.** De onderzoeken bestempelen dit als voornaamste oorzaak.

- Waterbeschikbaarheid: het **concept 'achteroevers'** kan een handvat bieden om de randen van grote wateren zodanig in te richten dat waterberging in drogere perioden mogelijk wordt gemaakt en verschillende peilniveaus gefaciliteerd kunnen worden.

Bij deze paragraaf verwijzen wij ook naar de zienswijze met Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk, die wij mede onderschrijven.

Wij verzoeken om de volgende aanscherpingen te doen in de Ontwerp-Omgevingsvisie:

- Verankering van **het principe 'eerst herstellen, dan beschermen, pas daarna ontwikkelen'** als dragend, voorafgaand toetsingskader voor alle buitendijkse initiatieven.
- Het schrappen van buitendijkse verstedelijkingsopties (zoals IJstad) en heroverweging van de schaal en buitendijkse impact van Waterfront Lelystad op basis van **een integrale systeemtoets**.
- Beleidsmatige aandacht, besef en **harde bescherming voor de onderwaternatuur** (zoals mosselbanken, sedimentdynamiek en macrofyten).
- Directe koppeling van de WAAG-opgave aan **een biologische kwaliteitsimpuls voor het Gooimeer** ten behoeve van de toekomstige drinkwaterwinning.
- Verplichte, onafhankelijke toetsing van ruimtelijke, maatschappelijke en infrastructurele claims via de **Digital Twin van het IJsselmeergebied**.

Par. 5.7 Natuur

Bij deze paragraaf verwijzen wij ook naar de zienswijze van Natuurmonumenten, die wij onderschrijven.

De Ontwerp-Omgevingsvisie onderkent het belang van natuur. Echter, het is onvoldoende hoe **natuur als randvoorwaarde voor een gezonde leefomgeving en een toekomstbestendig Flevoland** wordt gepositioneerd. Natuur, groen en/of biodiversiteit worden veelal in één adem genoemd met andere belangen en principes, maar is nergens écht een fundamenteel uitgangspunt. Natuur wordt vooral beschreven als functie of netwerk, terwijl **het functioneren van ecosystemen sturend voor ruimtelijke keuzes** dient te zijn. Voor de drie strategieën hebben wij de volgende aanbevelingen.

- Sterke leefregio's: benoem concreet dat **bouwplannen en aanleg van natuur hand in hand** gaan. Er dient sprake te zijn van automatische koppeling tussen beide. Ook zou geborgd moeten worden dat de 'nieuwe' natuur wordt verbonden met andere natuur(gebieden) in en buiten de provincie.
- Innovatieve economische ecosystemen: noem deze strategie liever '**Innovatieve economische netwerken**', gezien de missende focus op biodiversiteit, groen en blauw. Bij behoud van het woord 'ecosystemen' zou de strategie zich daadwerkelijk moeten focussen op groen-blauwe infrastructuur met **meekoppelkansen voor het stimuleren van biodiversiteit**.
- Robuust polderraamwerk: zorg dat er een gebiedstype is waarin **de natuur op 1** staat. Natuur enkel een plek geven binnen multifunctioneel ruimtegebruik, zoals momenteel het geval is in de Ontwerp-Omgevingsvisie, brengt als risico met zich mee dat ze te makkelijk als ondergeschikt wordt bestempeld binnen ruimtelijke afwegingen.

Par. 5.8 Milieu en leefomgeving

- ❖ *Provinciaal belang 29: Een veilige, schone en gezonde leefomgeving en een goede 'omgevingskwaliteit'.*

Natuur Milieu Flevoland is het eens met de OER: het is te onduidelijk wat precies wordt verstaan onder **een goede 'omgevingskwaliteit'**. Dit dient beschreven te worden onder provinciaal belang 29. Zie daarvoor onze aanbevelingen bij provinciaal belang 3.

- ❖ *Provinciaal belang 30: Het beschermen van de stiltegebieden.*

Stilte gaat gepaard met donkerte. Alleen door beide te borgen, kan landschappelijke (nacht)rust voor mens, plant en dier behouden blijven. De Ontwerp-Omgevingsvisie dient te erkennen dat **donkerte een essentiële randvoorwaarde voor gezondheid** is. Wij adviseren om provinciaal belang 30 aan te vullen met de notie dat er **donkertegebieden** worden aangewezen in provincie Flevoland.

Par. 5.10 Landbouw

- ❖ *Provinciaal belang 33: Het behouden van voldoende kwalitatief hoogwaardige landbouwgrond voor akkerbouw in Flevoland voor voedselzekerheid voor Noordwest-Europa.*

Behoud van landbouwgrond is niet de enige, opzichzelfstaande factor om voedselzekerheid te garanderen. Noodzakelijk zijn **een gezonde bodem, gezond water en gezonde lucht**. Er kan geen **gezonde voedselproductie** plaatsvinden zonder een gezonde leefomgeving. Dit inzicht dient toegevoegd te worden onder provinciaal belang 33 – in lijn met provinciaal belang 10 en de volgende uitspraak in H5.6: “De beschikbaarheid van voldoende en schoon water en een gezonde bodem zijn belangrijke randvoorwaarden voor de landbouw en daarmee voor de voedselzekerheid, en ook voor het wonen en werken in Flevoland.” (p.102).

- ❖ *Provinciaal belang 34: Landbouwinnovaties die bijdragen aan de voedselzekerheid van Noordwest-Europa en uitgangsmateriaal.*

De Ontwerp-Omgevingsvisie noemt het volgende: “dat in 2050 met goede bedrijfsvoering en innovaties de inzet van chemische gewasbeschermingsmiddelen met 75% is gereduceerd.” (p.119). “Voorbeelden zijn experimenten met precisielandbouw, robotisering, digitalisering en kunstmatige intelligentie die leiden tot nieuwe verdienmodellen.” (p.119). Enkel inzet op innovatie is onvoldoende om een dergelijke **reductie van bestrijdingsmiddelen** te realiseren. Ter onderbouwing opperen wij om provinciaal belang 34 op de volgende zaken aan te vullen.

- Zet in op vormen van landbouw die bijdragen aan een gezondere bodem, betere waterkwaliteit en een meer gesloten grondstoffenkringloop (zoals **kringlooplandbouw, natuurinclusieve landbouw, strokenteelt en biologische landbouw**). Er valt **meer winst voor water en bodem** te behalen dan alleen met de inzet op precisielandbouw en technologie, zoals ook aangekaart bij provinciaal belang 4.
- Maak actief werk van de aanbeveling in de OER dat er “kansen liggen in **het versterken van de positie van Flevoland als duurzame landbouwprovincie**, met een sterk regionaal profiel en ecologische meerwaarde.” (p.169). Hiertoe verzoekt Natuur Milieu Flevoland om een **definitie voor toekomstbestendige landbouw** op te stellen.
 - Maak expliciet een **koppeling met de wateropgave (voornamelijk waterkwaliteit)** en andere opgaven in het landelijk gebied.
 - Bied de mogelijkheid om te werken aan **duurzame vormen van landbouw en zonering hiervan** in relatie tot de vijf geformuleerde gebiedstypen.

- o Duid de **impact van de verschillende landbouwwormen op milieu en natuur**.
- o Open het **gesprek over welk type teelt wel of niet past op welke ondergrond** en in welk gebiedstype.
- o Maak **een afwegingskader voor landbouw langs de lijnen van de gebiedstypen**.

Wat betreft de gebiedstypen:

- De multifunctionele landbouwrandgebieden kunnen **bijdragen aan de provinciale natuuropgaven**.
- De deltagebieden bieden kansen voor het **concept 'achteroevers'**.

❖ *Provinciaal belang 35: De landbouwpraktijk houdt rekening met biodiversiteit en de grenzen van het Flevolandse bodem- en watersysteem.*

Enkel **rekening houden met biodiversiteit en de grenzen van het Flevolandse bodem- en watersysteem** is onvoldoende. Zoals gesteld, kan er geen sprake zijn van gezonde landbouw zonder een gezonde leefomgeving. Natuur Milieu Flevoland ziet provinciaal belang 35 graag sterker verwoord; dat landbouw een **plus op de natuur** bewerkstelligt. Denk aan de volgende bewoording: "dat de landbouwpraktijk moet bijdragen aan biodiversiteit en de grenzen van het Flevolandse bodem- en watersysteem bepalend laten zijn."

Bij deze paragraaf verwijzen wij ook naar de zienswijze van BoerenNatuur Flevoland, die wij onderschrijven.

❖ *Missend provinciaal belang: Inachtneming van de Natuurherstelverordening.*

Wij roepen op om expliciet te refereren aan **de Natuurherstelverordening als wettelijk, leidend kader vanuit Europa**. In relatie tot provinciaal belang 12 en 28 liggen hier opgaven waar provincie Flevoland een rol in dient te pakken. In het bijzonder lichten wij graag de noodzaak uit voor **opbouw van de insectenpopulatie**. De provincie zou hier actiever aan kunnen bijdragen door **ecologisch beheer in haar openbare ruimte**. De Ontwerp-Omgevingsvisie is onduidelijk over of en hoe provincie Flevoland invulling wenst te geven aan **een struiklaag in open landbouwgebieden**, waarbij het wenselijk zou zijn om wegbermen te benutten voor een basis houtige structuur voor overwintering van insecten.

Doorvertaling naar Omgevingsprogramma's

De OER stelt: "De vigerende Omgevingsvisie is onvoldoende concreet" (p.16), maar stelt ook dat de visie een goede inhoudelijke basis is voor de provinciale Omgevingsprogramma's die zullen volgen. Hier zit een groot zorgpunt van Natuur Milieu Flevoland – met name voor **'lichtgroene' en 'lichtblauwe' thema's als natuurinclusiviteit, klimaat, klimaatadaptatie en netto natuurwinst**. Hoe is er sprake van borging van deze thema's, ook bij Omgevingsprogramma's en ruimtelijke ontwikkelingen die niet 'donkergroen' of 'donkerblauw' zijn?

Graag zien wij **een afwegingskader of anderszins onderbouwing van de weging van de provinciale belangen** in de Omgevingsvisie bij de doorvertaling van de visie naar de Omgevingsprogramma's.

Tot slot

Natuur Milieu Flevoland blijft graag betrokken, zowel bij de voltooiing van de Omgevingsvisie 'Flevoland, Blik op de Toekomst' (2050) als bij het uitwerken van de Omgevingsprogramma's. Bij vragen over de aangedragen aanscherpingen en aanvullingen in deze zienswijze zijn wij uiteraard bereikbaar. Graag zelfs! Weet ons te vinden voor opheldering en/of aanvullende onderbouwingen.

Wij wensen u, in samenwerking met het uw Team Omgevingsvisie, succes met de afronding van de nieuwe Omgevingsvisie voor provincie Flevoland. Op naar een groener, gezonder en duurzamer Flevoland dat in balans is.

Met vriendelijke groet,

Vera Dam

Directeur-bestuurder

Vereniging Natuur en Milieufederatie Flevoland